

ANNO DOMINI DCXV.

SANCTUS COLUMBANUS,

ABBAS ET CONFESSOR.

NOTITIA HISTORICA IN S. COLUMBANUM.

(Fabric. Biblioth. med. et inf. ætatis.)

Columba, sive *Columbanus* Hibernus, multorum conditor monasteriorum, abbas in Gallia Luxoviensis, et denique in Italia Bobiensis, ordinis Benedictini, a diem obiit anno 615, de quo præterscriptorem Vitæ, *Jonam Scotum*, apud Surium 21 Novembris et Vincentium Barralim parte II Chronologiæ Lerinensis: Chronicon sancti Benigni Divionensis tom. I Spicilegii Dacheriani, pag. 577 seq. Bernardus in vita S. Malachie, cap. 6, pag. 670, et e recentioribus præter editores et Jacobum Waræum pag. 18 de scriptoribus IIib. Jacobum Basnagium tomo I Canisii, pag. 772 seq. Mabillonium sæc. II Benedictin., scriptoresque de sanctis Hiberniæ Thomam Messinghamum, Joannem Colganum, etc. Carolus Lecointe tomo II Annalium Francorum, pag. 98 seq. scripta Columbanum junctim edita Lovanii 1667 a *Patricio Flemingo* b ordinis Minorum, atque inde recusa in Bibliotheca Patrum Lugdunensi t. XII, sub. init. distincte referre placet.

Regula monastica. Capita x c et liber *pœnitentialis*, de quotidianis pœnitentiis monachorum, capita xv, pag. 3 et 6, et in Lucæ Holstenii Codice regularum, parte II, pag. 88, 98. Memoria sefellit clarissimum Caveum, cum regulam Columbanum scripsit editam fuisse a Canisio. Sed a Carolo Stengelio edita est, præfatione Columbanum auctior, in Corona lucida ordinis Benedictini, Aug. Vindel., 1622, 8° et pag. 128. Apud Goldastum quoque et Messinghamum liber *pœnitentialis* desideratur. Regulam Columbanum ab Agrestini calumniis defendit *Eustasius* abbas in synodo *Matisconensi*, ut narrat *Jonas Scotus* in Vita *Eustasii* apud Surium et Henschenium 29 Mart. et Sirmondum tomo I Concil. Gallie, pag. 477. Synodum Matisconensem ad annum 627 alii referunt, Mabillonius sæc. II Benedictin. pag. 119 ad annum 624. Cointius tom. II Annal. pag. 750 seq. ad annum 625.

2. De fide et officiis Christiani hominis *instructio*nes XVI pag. 9. In Ms. addita etiam decima septima, sed quæ post libros duos de libero arbitrio sub *Fausti Regiensis* nomine legitur tom. XVIII biblio-

a Benedictinum facit Joannes Trithemius cap. 225 de S. E., et illustrium Benedictor. lib. II, cap. 5, et magna contentione Constantinus Cajetanus libro edito an. 1627, quanquam aliud visum Antonio Gallonio in libro inedito, de quo operæ pretium est consilere epistolas selectas Richardi Simonis tomo III, epistola 29, pag. 67 seq.

b Vide Waddingum, Biblioth. ordinis minorum,

A thecæ Patrum Lugdunens. pag. 545. Quinta est etiam apud Messinghamum pag. 407, et sub epistolæ nomine vulgata ab Userio in epistolis Hibernicis pag. 7; Dublin, 1652, 4°; Paris, 1665, 4°.

3. De pœnitentiæ mensura taxanda, capita XLII, pag. 21.

4. De octo vitis principalibus, pag. 23.

5. Epistolæ quinque, pag. 24 I et IV, ad Bonifacium quartum papam, II ad patres synodi Gallicanæ super quæstione de Pascha congregatæ, III ad discipulos suos et monachos, et V ad Gregorium primum papam, itidem de Paschate. Merito hasce epistolas magni facit Mabillonius In Itinere Italico, pag. 216 seq.

6. d Carmina. d. Acrostichum Columbanum Hunaldo, pag. 33, incipit: *Casibus innumeris decurrunt tempora vitæ*. Carmen ad Sethum, in quo detestatur avaritiam. Incipit: *Suscipe, Sethe, libens*. Apud Georgium Fabricium in Poetis Christianis, pag. 779; Canisium, tom. I, pag. 779; Messinghamum, pag. 411; Vinc. Barralim tomo II, pag. 113, et Userium, pag. 11, legitur: *Suscipe, Hunalde, libens*. At apud Sirmondum ad calcem Eugenii Toletani, Paris., 1619, 8°, et tom. II Operum, pag. 908, *Suscipe, quæso, libens*. V. Ad *Fedolium*, carmen Adonium, pag. 34. Incipit: *Accipe, quæso, nunc bipedali condita versu*, ad cujus calcem annos 72 ætatis suæ indicat: *Nunc ad olympiadis ter senos venimus annos* 8. Epigramma de muliere E. Monosticha, p. 35; incipit: *Hæc præcepta legat devote et impleat actu*. Hæc carmina junctim edidit notisque illustravit Goldastus in paræneticis veteribus, pag. 47 seq., Insulæ 1604, 4°. Notis suis illustrata exhibet etiam vir doctus Christianus Dammus ad calcem Distichorum Catonis. Cygneæ, 1672, 8°. Ediderat Userius, etiam in epistolis Hibernicis, pag. 10 seq., sed exceptis monostichis et epigrammate. Monosticha exstant quoque apud Canisium tomo I editionis novæ, pag. 775, et inde in Bibliothecis Patrum Coloniensi et Parisiensi, et apud Messinghamum, pag. 408, inque iis plura similia distichis pag. 272.

c Hæc etiam in Thomæ Messinghami Florilegio sanctorum Hibernicæ, pag. 403; sed in Goldasti paræneticis, pag. 166 seq., deest caput ultimum, licet regula ibi divisa sit in capita 14.

d Polycarpus Leyserus hist. poetarum mediæ ævi, pag. 177 seq.

Catonis, quæ Octaviano cuiusdam Romano Goldastus tribuit. Monosticha autem eadem sub *Alcuini* nomine leguntur in ejus *Operibus*, pag. 1715, et sub *Aldhelmi* edita a Delrione, ut dixi supra.

7. Rhythmus de vanitate et miseria vitæ mortalis, pag. 36 seq., incipit: *Mundus iste transit et quotidie decrescit*; editus primum ab Usserio in epistolis Hibernicis, pag. 9 seq.

Constantinum Cajetanum voluisse S. Columbani scripta notis et argumentis illustrata edere notavit Allatius in *Apibus Urbans*, pag. 74.

Desiderantur Columbani *liber Psalmorum* sive hymnorum quem elimato sermone ab aulescente adhuc scriptum testatur Sigebertus Gemblacensis capite 60, unde Trithemius posset videri fecisse *Com-*

mentariorum librum in totum Psalterium, quem a Columbano eleganti stylo scriptum ait cap. 223. Sed expositionis Columbani super omnes psalmos meminit etiam apud Goldastum in *Paræneticis*, pag. 72. Martinotus, qui abbas S. Galli fuit circa annum 880, inter libros in bibliotheca sancti Galli suo tempore asservatos. *Liber contra Arianos*, de quo Jonas in vita cap. 29, et Columbanus ipse epistola 4. Confer *Mabilionii Iter Italicum*, pag. 216 seq. *Adversus regem adulterum*, quod memorat Baleus XIV, 12, ad Theodoricum regem Austrasiæ respicit, quem ob consuetudinem cum Brunehilde a Columbano et coram ea per litteras fortiter reprehensum refert Jonas in ejus Vita, capite 18.

PROLEGOMENON DE S. COLUMBANO.

(Galland. Biblioth. Patr. t. XII.)

I. Columbanus, plurimorum pater monachorum, in Lagenia, Hiberniæ provincia, circa medium sæculi vi ortus traditur, ut ex ejus gestis a Jona monacho Bobiensi fere æquali erudimur^a. Post humaniorum litterarum studia, sacris Scripturis excolendis operam dedit^b. Mox ad Banchoresense monasterium in Ultonia se conferens, monasticum institutum amplexus est. Exactis ibidem annis pluribus, ex Hibernia digressus in Galliam perrexit, ætatis annum tunc agens tricesimum: atque in regno Burgundiæ, ubi rerum potiebat Guntchramnus, Luxoviense condidit insigne cœnobium. De tempore quo Luxovium accessit haud plane constat. Cointius tamen^c ac post ipsum Mabilionius^d annum statuunt 590. Luxovio pulsus in Italiam se recepit, ac celebre Bobiense monasterium erexit; in quo, postquam annum unum explevisset, diem clausit extremum xi Kal. Decembris, ut scribit Jonas^e: qui dies quoque notatur in Tabulis ecclesiasticis; Christi anno scilicet 615, ut post Cointium^f docet Mabilionius^g. Quo autem ætatis suæ anno e vivis excesserit vir beatus, haud satis exploratum habemus. Id solum novimus, ipsum, dum carmen scriberet ad Fedolium, hæc de se cecinisse^h:

Hæc tibi dictam morbis oppressus acerbis
Corpore quos fragili patior, triatique senecta.
Nam dum præcipiti labuntur tempora cursa,
Nunc ad Olympiadis ter sonæ venimus annos.

Ut proinde « ita scripserit Columbanus, inquit Usseriusⁱ, annum agens vel septuagesimum secundum, si *quatuor*, vel quadragesimum, si *quinque* annorum spatio (Latinorum quorundam more) olympiadicam periodum definiamus. » Atque hanc posteriorem

supputationem sequi præcui Mabilionio. Sic enim ad eundem locum ait: « Si olympias pro annis *quinque* sumitur, ut quidem semi solet, annos nonaginta tunc attingerat Columbanus, cum prædictos versus scribebat. » Quod equidem minus admiserim, prioremque supputationis rationem prætulerim cum vulgo eruditorum: atque ita censuerunt Historiæ litterariæ Gallicæ auctores, qui propterea ex verbis allatis beatum virum an os septuaginta duo tunc egisse definiunt^k. Sacrum ejus corpus conditum est in monasterio Bobiensi. Mabilionius, qui Bobium petiit, hæc litteris tradidit^l: « In basilica monasterii nihil fere superest ex prima cœnobii antiquitate, præter cryptas subterraneas, ubi altaria quatuor, olim quinque. In præcipuo corpus sancti Columbani asservatur intra lapideam arcam, quæ anno 1480 rudi opere facta est. Scilicet hoc superbum illud est mausoleum magni quondam abbatis Columbani; sed quibusvis oculis aureis præferendum. »

II. Quæ superant sancti Columbani scripta, ea junctim edita Lovanii evulgavit anno 1667 Patricius Flemingus. Primum itaque omnium occurrit ejus *Regula cœnobiatis*; quam tamen, præterita Flemingiana editione, desumpsimus ex optimo Codice Regularum Holsteniano: atque hoc præclarum exemplar jure celebrant cæterisque pluris ducunt viri docti modo laudati^m. Complectitur ejusmodi Regula capita decem cum apud Thomam Messinghamum in Fiorilegio Hiberniæ, tum apud Lucam Holstenium in Codice Regularum. Ubi observandum cum Cointioⁿ, caput 10, quod in Codicibus mss. et exemplari sancti Galli desideratur, exstare in Codice Bobiensi,

^a Jon. Vit. S. Columb. apud Mabil. Act. SS. Bened. tom. II, pag. 3 seq.

^b Mabil. Annal. Bened. lib. viii, tom. I, pag. 191 seqq.

^c Coint. Annal. eccl. tom. II, pag. 370.

^d Mabil. l. c., pag. 192.

^e Jon. apud Mabil. l. c., pag. 26.

^f Coint. l. c., pag. 679.

^g Mabil. Act. SS. Bened., p. 26, not. b.

^h Columb. Carm. III, 160 seqq. infra p. 360 d.

ⁱ Usser. Veter. Epist. Hibern. syllog., pag. 17.

^j Mabil. Annal. Ord. Bened. lib. xi, § 17, tom. I, p. 281.

^k Hist. littér. de la France, tom. III, p. 509.

^l Mabil. Iter Italic., p. g. 214.

^m Hist. littér. de la France, l. c., pag. 511.

ⁿ Coint. l. c., pag. 371.